

[عبدالحسین طالعی]

شهاب الدین احمد شافعی ایجی - محدث سنی - در کتاب توضیح الدلائل علی ترجیح الفضائل، روایت می کند که رسول خدا ﷺ پس از نزول آیه شریفه ﴿ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا ﴾ (مائده، آیه ۵۵) خطبه ای بلیغ ایراد فرمود. متن این خطبه را آیه الله سید علی میلانی در کتاب نفحات الأزهار (۱۶ / ۳۵۲ - ۳۵۵) از کتاب یاد شده آورده و در غالب منابع مربوط به غدیر، کمتر بدان اشاره شده است. متن و ترجمه این خطبه برای بهره گیری اهل پژوهش در پی می آید.

توضیح این که گزیده ای از کتاب توضیح الدلائل تحت عنوان فضائل الثقلین من کتاب توضیح الدلائل به تحقیق حسین حسینی بیرجندی چاپ شده (تهران: مجمع تقریب مذاهب اسلامی، ۱۴۲۸) که خطبه یاد شده در صفحات ۲۴۸ و ۲۴۹ آن آمده است:

الحمد لله على آياته في نفسي، وبلائه في عترتي وأهل بيتي، وأستعينه على نكبات الدنيا ومواقف الآخرة، وأشهد أن الله الواحد الأحد الفرد الصمد لم يتخذ صاحبة ولا ولداً، ولا شريكاً ولا عمداً، وأني عبد من عبده، أرسلني برسالته على جميع خلقه، ليهلك من هلك عن بينة ويحيى من حي عن بينة، واصطفاني على الأولين من الأولين والآخرين، وأعطاني مفاتيح خزائنه ووكد عليّ بعزائمهم، واستودعني سرّه وأمدني بنصره، فأنا الفاتح وأنا الخاتم، ولا قوة إلا بالله. اتقوا الله - أيها الناس - حقّ ثقافته ولا تموتنّ إلا وأنتم مسلمون، واعلموا أنّ الله بكلّ شيء محيط، وإنّه سيكون من بعدي أقوام يكذبون عليّ فيقبل منهم، ومعاذ الله أن أقول إلاّ الحقّ أو أنطق بأمره إلاّ الصدق، وما أمركم إلاّ ما أمرني به ولا أدعوكم إلاّ إليه، وسيعلم الذين ظلموا أي منقلب ينقلبون.

فقام إليه عبادة بن الصامت فقال: ومتى ذاك يا رسول الله؟ ومن هؤلاء عرفناهم لنحذرهم؟

قال: أقوام قد استعدوا لنا من يومهم، وسيظهرون لكم إذا بلغت النفس مني هيهنا - وأومئ ﷺ إلى حلقه.

فقال عبادة: إذا كان ذلك فإلى من يا رسول الله؟

فقال ﷺ: بالسمع والطاعة للسابقين من عترتي والإخدين من نبوتي، فإنهم يصدونكم عن الغي، ويدعونكم إلى الخير، وهم أهل الحق ومعادن الصدق، يحيون فيكم الكتاب والسنة، ويجنبونكم الإلحاد والبدعة، ويقمعون بالحق أهل الباطل، ولا يميلون مع الجاهل. أيها الناس! إن الله خلقني وخلق أهل بيتي من طينة لم يخلق منها غيرنا، كنا أول من ابتداء من خلقه، فلما خلقنا نور بنورنا كل ظلمة، وأحيي بنا كل طينة.

ثم قال: هؤلاء أخيار أمتي، وحملة علمي، وخزنة سرّي، وسادات أهل الأرض، الداعون إلى الحق، المخبرون بالصدق، غير شاكين ولا مرتابين ولا ناكسين ولا ناكثين، هؤلاء الهداة المهتدون، والأئمة الراشدون، المهتدي من جاءني بطاعتهم وولايتهم، والصال من عدل منهم وجاءني بعداوتهم، حبههم إيمان وبغضهم نفاق، هم الأئمة الهادية، وعرى الأحكام الواثقة، بهم تتم الأعمال الصالحة، وهم وصية الله في الأولين والآخرين، والأرحام التي أقسمكم الله بها إذ يقول: ﴿اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾، ثم ندبكم إلى حبهم فقال: ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾؛ هم الذين أذهب الله عنهم الرجس وطهرهم من النجس، الصادقون إذ نطقوا، العالمون إذا سئلوا، الحافظون إذا استودعوا، جمعت فيهم خلال العشر إذ لم تجمع إلا في عترتي وأهل بيتي: الحلم، والعلم، والنبوة، والنبيل، والسماحة، والشجاعة، والصدق، والطهارة، والعفاف، والحكم. فهم كلمة التقوى، وسبيل الهدى، والحجة العظمى، والعروة الوثقى، هم أولياؤكم عن قول ربكم، وعن قول ربي ما أمرتكم. ألا من كنت مولاه فعلي مولاه. اللهم وال من والاه وعاد من عاداه، وانصر من نصره واخذل من خذله. وأوحى إلي ربي فيه ثلاثاً: إنه سيد المسلمين وإمام الخيرة

المتقين وقائد الغر المحجلين. وقد بلغت من ربي ما أمرت، واستودعتهم الله فيكم، وأستغفر الله.

حمد، خدای را بر نعمت‌هایی که به من داد، و مرا در مورد خاندان و اهل بیتم آزمود. از او مدد می‌گیرم در گرفتاریهای دنیا و دشواریهای آخرت.

و شهادت می‌دهم که خدای واحد احد فرد صمد، نه همسر و فرزندی بر گرفته است و نه شریک و تکیه‌گاهی. نیز گواهی می‌دهم که من بنده‌ای هستم از بندگانش، که مرا به رسالت خود بر تمام آفریدگانش فرستاده، تا هر که می‌خواهد هلاک شود، از روی بینه هلاک شود. هر که می‌خواهد حیات یابد از روی بینه حیات یابد. و مرا بر تمام پیشینیان و پسینیان برانگیخت، و کلیدهای خزینه‌های خود را به من بخشید، و به عزیمت‌های خود بر من تأکید فرمود، و راز خود را به من سپرد، و به یاری خود به من مدد رساند. پس من آغاز گرم و منم پایان بخش. وقوتی نیست مگر به خداوند.

ای مردم! تقوای او را - به حق تقوایش - به جای آورید. و نمیرید مگر اینکه مسلمان باشید. بدانید که خداوند بر هر چیز محیط است، و پس از من گروه‌هایی خواهند بود که بر من دروغ می‌بندند، و کلام آنها مورد قبول واقع می‌شود. پناه بر خدا از اینکه سخنی غیر حق گویم یا به امر او جز راست بگویم. شما را به هیچ کاری امر نمی‌کنم جز آنچه مرا بدان امر فرمود. شما را فرا نمی‌خوانم جز به سوی او. و اهل ستم بدانند. که به زودی به چه فرجامی خواهند رسید.

عبادة بن صامت برخاست و گفت: این در چه زمانی است ای رسول خدا؟ و اینان کیانند تا از آنها بر حذر باشیم؟

فرمود: گروههایی که از همین امروز خود را - برای درگیری با ما - آماده کرده‌اند. و به زودی، وقتی که نفس من به اینجا برسد - به حلق خود اشاره فرمود - برای شما آشکار می‌شوند.

عباده گفت: وقتی چنین شد، به کجا پناه ببریم، ای رسول خدا؟ فرمود: به شنیدن و اطاعت از پیشتازان خاندانم و کسانی که از نبوتم برگرفته‌اند. آنها شما را از انحراف باز می‌دارند و به خیر فرا می‌خوانند. آنانند اهل حق و جایگاه راستی. کتاب و سنت را در میان شما زنده می‌دارند. و شما را از الحاد و بدعت دور می‌سازند. به وسیله حق بر سر اهل باطل می‌کوبند، و همراه با جاهل تمایل نمی‌یابند. ای مردم! خداوند، مرا و اهل بیت مرا از طینتی آفرید که دیگران را از آن نیافرید. ما بیم نخستین کسانی که خلقت را با ما آغاز کرد. پس آنگاه که ما را آفرید، به نور ما هر ظلمتی را نورانی کرد، و هر طینتی را به سبب ما حیات بخشید.

سپس پیامبر فرمود:

اینانند نیکان امتم، حاملان علم من، خزانه داران راز من، سروران اهل زمین، دعوت کنندگان به حق، خبر دهندگان به صدق، که اهل شک و تردید و سستی و پیمان شکنی نیستند. اینانند هدایت‌گران هدایت‌پذیر، و امامان رشد یافته.

هدایت‌پذیر کسی است که با طاعت و ولایت آنها نزد من بیاید. و گمراه کسی است که از آنها عدول کند و به عداوت آنها نزد من آید. دوستی اینان ایمان و دشمنی‌شان نفاق است. اینانند امامان هدایت‌گر، و رشته‌های استوار احکام. تنها به سبب آنان است که کارهای نیک به اتمام می‌رسد. اینانند وصیت خدا در پیشینیان و پسینیان، و ارحامی که خداوند شما را برای پیوند با آنها سوگند داده است. در قرآن می‌فرماید: ﴿اتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ (نساء / ۱).

سپس شما را به محبت آنان فرا خواند و فرمود: ﴿قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَى﴾؛ (شوری / ۳۲).

آنانند کسانی که خداوند، پلیدی را از آنان زدود، و از آلودگی پاک

ساخت. چون سخن گویند، راستگویند. وقتی از آنها پرسیده شود، دانایند وقتی امانتی به آنها سپرده شود، نگاهبانند.

ده ویژگی در آنها جمع شده که تنها در عترت و خاندانم گرد می‌آید: حلم، علم، (اسرار) نبوت، هوشمندی، بزرگ منشی، شجاعت، راستگویی، طهارت، عفاف، حکم.

اینانند کلمه تقوا، راه‌های هدایت، حجت برتر و رشته استوار. اینانند اولیای شما به گفتار خدایتان. و آنچه را به شما امر کردم، از کلام خدایم بود.

آگاه باشید! هر کس من مولای او باشم علی مولای اوست. خدایا پیمان ولایت خود را با کسی که ولایت او دارد، محکم دار. و دشمن او را به دشمنی بگیر. یاور او را یاری کن. و هر کس به یاری او نشتابد، یاری او مکن.

خداوندگارم درباره او به من سه مطلب وحی فرموده: اوست سرور مسلمانان، پیشوای نیکوکاران متقی، و پیشتاز سپیدرویان در قیامت. به راستی، آنچه را که از ناحیه خدایم بدان امر شده بودم، رساندم. و شما را در مورد آنان به خدا سپردم. و از خدایم غفران می‌طلبم.